

FİKRİ HUKUKTA MANEVİ TAZMİNAT

Non-pecuniary Compensation on Intellectual Law

Hâkim Adayı Orhan Gazi SARIDAĞ*

Geliş Tarihi: 01.08.2019 Kabul Tarihi: 31.10.2019

ÖZET

Fikri mülkiyet hukuku, fikri hukuk ve sınai mülkiyet hukukunu içerisine almaktadır. Çalışmamızda Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamında korunan, fikri hukukta meydana gelen ihlaller sonucu talep edilebilecek manevi tazminat ele alınmıştır. Fikri hukukta hakkın içeriği, maddi ve manevi hak olarak ikiye ayrılmıştır. Maddi ve/veya manevi bir hakkın ihlali, manevi tazminat sonucunu doğurabilir. Çalışmamızda öncelikle maddi ve manevi hakların kapsamına değinilmiştir. Ayrıca manevi tazminat taleplerinde uygulanacak hükümlere yer verilmiştir. Son olarak çalışmamızda, fikri ve sınai haklar hukuk mahkemesinin görevi değerlendirilmiştir. Bu kapsamda manevi tazminat taleplerinde fikri ve sınai haklar hukuk mahkemesinin görevli olup olmadığı incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Fikri hak, Manevi tazminat, Eser sahipliği, Maddi hak, Manevi hak, Fikri ve sınai haklar hukuk mahkemesi

ABSTRACT

Intellectual property law involves intellectual law and industrial property law. This study tackles non-pecuniary damages in a cosequence of violation of a intellectual right. Context of intellectual right is gone into division as pecuniary and non-pecuniary rights. An incident which causes to non-pecuniary damage, could be a consequence of violation of pecuniary and/or non-pecuniary right. Firstly, this study mentions scope of pecuniary and/or non-pecuniary rights. Besides that applicable legislation for non-pecuniary compensation are touched upon. Finally, jurisdiction of civil courts for intellectual and industrial property rights is taken stock.

Keywords: Intellectual right, Non-pecuniary compensation, Authorship, Pecuniary right, Non-pecuniary right, Civil courts for intellectual and industrial property rights.

* T.C. Adalet Bakanlığı Hakim Adayı, İstanbul Üniversitesi Özel Hukuk Tezli Yüksek Lisans Programı. E-posta: orhansaridag@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-9366-0304

I. GİRİŞ

İnsanın düşünsel emekleri sonucunda elde etmiş olduğu eserlerin pozitif hukuk kapsamında korunma ihtiyacı doğmuştur. Bu nedenle fikri mülkiyet hukuku kavramı ortaya çıkmıştır. Fikri mülkiyet hukuku terimi, telif gibi fikri hakları ve patent, faydalı model, tasarım, marka gibi sınai mülkiyet haklarını içine almaktadır. Fikri haklar ile daha özel bir menfaat olan insan düşüncesi korunduğu için, 1800'lerden itibaren genel hukuk kurallarından daha özel düzenlemeler getirme cihetine gidilmiştir. Bu kapsamda ülkemizde ilk olarak 1908 tarihli Hakki Telif Kanunu ve ardından bu Kanun yerine 1951 tarihinde Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (FSEK) yürürlüğe girmiştir.

FSEK'in 70. maddesi ile manevi tazminat konusunda borçlar hukuku genel hükümlerden biraz daha farklı bir düzenleme getirilmiştir. Bu maddenin, kişilik hakları ihlali sonucu manevi tazminatı düzenleyen Türk Borçlar Kanunu'nun 58. maddesinden ayrıldığı noktalara ve hangi hallerde hangi hükmün uygulanması gerektiği, bu hükümlerin birlikte uygulanıp uygulanmayacağı çalışmanın ana problemini oluşturmaktadır.

Çalışmanın konusunu yalnızca FSEK kapsamında kalan fikri hak ihlalleri sonucu doğan manevi zarar ve bunun tazmini oluşturmaktadır. Bu nedenle sınai mülkiyet haklarına yapılan ihlaller sonucu doğan manevi zararlar çalışmada incelenmemiştir. Son olarak, mahiyetinin genişliği bakımından ayrı bir çalışmaya konu olabileceğinden dolayı bağlantılı hak sahipliğinden doğan mali ve manevi haklar çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır.

II. FİKRİ HAKKIN SAHİBİNE SAĞLADIĞI YETKİLER

Fikri mülkiyet haklarının, eşya hukuku anlamındaki klasik mülkiyet hakkından ayrıştığı ve benzerlik taşıdığı özellikleri mevcuttur. Mutlak hak olma, sahibine inhisari nitelikte yetkiler sağlama gibi özellikleriyle klasik anlamdaki eşya mülkiyetine yaklaşırken,¹ maddi varlığa sahip olmama,² somutlaştığı eşyadan farklı olma, zilyetliğe konu olmama, sağlanan korumanın süreyle sınırlı olması gibi yönleriyle ayrılır.³ Sınai haklardan daha uzun koruma sürelerine sahip olan fikri hakların, hak sahibine sağladığı yetkiler FSEK'te üç ana başlık halinde zikredilmiştir.⁴ FSEK md. 13-29 arasında hak sahibine maddi (mali) ve manevi haklar tanınmıştır. İkinci olarak, üçüncü kişilerce maddi ve manevi hakka yapılan ihlaller karşısında FSEK md. 66-70'te zikredilen hukuk davalarını açma hakkı sağlanmıştır ki çalışmamızın konusunu oluşturan manevi tazminat davası bu

¹ Benzer özellikler Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararına da yansımıştır; 2016/148 E., 2016/189 K., 14/12/2016 T., RG. 29940.

² Ünal Tekinalp, Fikri Mülkiyet Hukuku, 5. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2012, s. 6.

³ Tekinalp, s. 7; Cahit Suluk, Rauf Karasu, Temel Nal, Fikri Mülkiyet Hukuku, 1. bs., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2017, s. 1.

⁴ Suluk, Karasu, Nal, s. 85.

kapsamdadır. Son olarak, ihlalde bulunan üçüncü kişinin davranışının tipikliğe uygun olması halinde FSEK md. 71-75'teki cezai sonuçlar vücut bulacaktır.

Fikri hakların hak sahibine müspet olarak sağladığı yetkiler Kanun sistematüğinde ve doktrinde, maddi (mali) ve manevi haklar olarak iki gruba ayrılmaktadır. Maddi (malî) haklar, eser sahibinin eserinden ekonomik yarar sağlamasını amaçlarken, manevî haklar şahsi ve manevî menfaatlerini korur.⁵ Ancak doktrinde bu ayırım; yapay olması, pratik bir sonucu olmaması, bu hakların iç içe geçtiği, birine yapılacak ihlalin diğerini de etkileyeceği nedenleriyle eleştirilmiştir.⁶ Ayrıca Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına İlişkin Bern Sözleşmesinde⁷ de maddi ve manevi hakların iç içe olduğu ve ayırım yapılamayacağı vurgulanmıştır.⁸ Gerek maddi gerek manevi haklar Kanun'un amacına uygun olarak sınırlı sayıdadır (numerus clausus). Özellikle maddi haklar bakımından bu durum Kanun'un 20. maddesinde açıkça zikredilmiştir.⁹

Çalışmamızda maddi ve manevi haklar, mahiyetleri ve sağladığı yetkiler gereği aşağıda ayrı ayrı olarak incelenmiştir. Kanun sistematüğüne uygun olarak öncelikle FSEK md. 13-19 arasında yer alan manevi haklar, ardından md. 20-25 arasında yer alan maddi(mali) haklar işlenmiştir.

A. Eser Sahibinin Manevi Hakları

Manevi haklar, eser sahibine eseri dolayısıyla doğrudan kişiliğine bağlı haklardır.¹⁰ Manevi hakkın amacı, üçüncü kişilerin haksız fiil niteliğindeki saldırılarına karşı gerek eseri gerekse eser sahibinin kişiliğini korumaktır.¹¹ Manevi haklar eser sahibinin kişiliği ile yakından ilgili olduğu için eserin kullanım yetkisi üçüncü kişiye devredilmiş olsa dahi hak sahibinin manevi

⁵ Halil Arslanlı, Fikrî Hukuk Dersleri II, Fikir ve Sanat Eserleri, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1954, s. 80.

⁶ Şafak N. Erel, Türk Fikir ve Sanat Hukuku, 5. bs., Ankara, İmaj Yayıncılık, 1998, s. 111; Nuşin Ayiter, Hukukta Fikir ve San'at Ürünleri, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1972, s. 109.

⁷ 4117 sayılı Kanunla iç hukuk kuralımız haline gelmiştir. R.G 22341, T. 12.07.1995.

⁸ Erel, s. 111; http://www.telifhaklari.gov.tr/resources/uploads/2012/03/18/2012_03_18_349175.pdf (E.T. 14.11.2018).

⁹ "IV - Mali haklar: (1)

1. Genel olarak:

Madde 20 – (Değişik: 1/11/1983 - 2936/3 md.)

Henüz alenileşmemiş bir eserden her ne şekil ve tarzda olursa olsun faydalanma hakkı münhasıran eser sahibine aittir. Alenileşmiş bir eserden eser sahibine münhasıran tanınan faydalanma hakkı, bu Kanunda mali hak olarak gösterilenlerden ibarettir. Mali haklar birbirine bağlı değildir. Bunlardan birinin tasarrufu ve kullanılması diğerine tesir etmez."

¹⁰ Tekinalp, s. 160.

¹¹ Mustafa Ateş, Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Kapsamı ve Sınırlandırılması, İstanbul, Seçkin Yayıncılık, 2003, s. 125.

hakları ömrü boyunca (hatta ömründen sonra dahi¹²) devam eder, ki bu durum manevi hakkın muhtevasına da uygundur.¹³ Ancak her ne kadar manevi haklar şahsiyet haklarına yakın da olsa, doğrudan şahsiyet haklarından sayılmazlar ve bundan dolayı Medeni Kanun'daki kişiliğin korunması hükümlerince değil, FSEK kapsamında korunur.¹⁴

Manevi hak, manevi zarar ve manevi tazminattan farklı bir terimdir. Manevi hak, bir hak türü iken, manevi tazminat zarara ilişkin bir taleptir. Eser sahipliğinden doğan manevi hakların ihlalinde tıpkı maddi hakların ihlalinde olduğu gibi FSEK'ten doğan tecavüzün ref'i, men'i davalarıyla birlikte maddi ve manevi tazminat talep edilebilecektir.¹⁵

Manevi haklar; eseri umuma sunma hakkı, eserde adının belirtilmesi hakkı, eserde değişiklik yapılmasını önleme hakkı, eseri teşhir hakkı, tahrip etmeyi önleme hakkı, eserin aslına ulaşma hakkı olmak üzere altı adet haktan ibarettir.¹⁶

Eseri umuma sunma hakkı, eser sahibinin eserini dilediği zaman kamuya sunabilmesine yahut hiç sunmamasına imkan veren haktır.¹⁷ Ayrıca bu hak, eserin içeriği hakkında bilgi vermeyi, eserin sunum şeklini ve zamanını belirleme yetkisini de içerir.¹⁸ Eser sahibi isterse hiçbir zaman eseri mahreminden çıkarmayabilir¹⁹, eser sahibinden başkası da sunulmamış bir eseri gerek kendi gerek eser sahibi adına çıkaramaz.

Eserde adın belirtilmesi hakkı, eser sahibine eserini kendi adı veya müstear ad ile yahut isimsiz - anonim olarak yayımlanması yetkisini vermektedir.²⁰

Eserde değişiklik yapılmasını önleme hakkı, eserin varlığını ve bütünlüğünü koruma amacı ile getirilmiş bir haktır.²¹ Bir eserin uygunsuz bir şekilde icra edilmesi yahut yorumlanması da bu hak kapsamındadır. Yargıtay Hukuk Genel

¹² Erel, s. 112.

¹³ Ayiter, s. 110.

¹⁴ Zira, eser üzerindeki manevi hakların kullanımının devri ve miras yoluyla intikali mümkündür. Şahıs varlığı haklarında ise böyle bir serbesti söz konusu değildir. Ateş, s. 131 Erel, s. 113.

¹⁵ Cahit Suluk, Ali Orhan, Uygulamalı Fikri Mülkiyet Hukuku C. II: Fikir ve Sanat Eserleri, İstanbul, Arıkan, 2005, s. 799.

¹⁶ Fırat Öztan, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, Ankara, Turhan Kitabevi, 2008, s. 286.

¹⁷ Duygun Yarsuvat, Türk Hukukunda Eser Sahibi ve Hakları, İstanbul, Güray Matbaacılık, 1984, s. 117-118.

¹⁸ Erel, s. 117.

¹⁹ Ayiter, s. 111.

²⁰ ...Eser sahibinin adının eser yayımlanırken belirtilmemesi halinde maddi ve manevi tazminat istenebilir... 11. HD., 1978/1183E., 1979/1704 K., 3.4.1978 T. ; ...Davalının imal ettiği plakların üstüne davacının üstüne davacının ismini yazmaması hali bir kusur teşkil eder... 11. HD., 1978/687 E., 1978/1437 K., 23.3.1978 T. (Ateş, s. 144, dn. 254-255).

²¹ Suluk, Karasu, Nal, s. 88; ...Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu 16/3'e göre, eser sahibi, kayıtsız ve şartsız izin vermiş olsa bile, şeref ve itibarını yahut eserin mahiyet ve hususiyetlerini bozan her türlü değiştirmelere muhalefet hakkını muhafaza eder. Bu haktan sözleşme ile vazgeçmek hükümsüzdür... 15.HD., 1992/490 E., 1992/1984 K., 15.04.1992 T. (Ateş, s. 147, dn. 268).

Kurulu kararına konu olan bir olayda, “Çile Bülbülüm Çile” şarkısının icra ediliş biçimi farkından dolayı önlenmesi talebinin, eser sahibinin manevi hakları arasında olduğu zikredilmiştir.²²

Eseri teşhir hakkı gereğince eserin tek ve özgün olması durumunda eser sahibi, kendisine ait tüm dönemleri kapsayan çalışma ve sergilerde kullanmak amacıyla tüm koruma şartlarını yerine getirerek, kullanım sonrası iade edilmek üzere, eseri malikten isteyebilir(FSEK md. 17/3).

Eserin tahrip edilmesini önleme hakkı, 1995 yılında 4410 sayılı Kanun değişikliği sonucu FSEK’te yer almıştır. Buna göre eser sahibi asıl eseri devrettiğinde asıl eserin maliki, eseri bozamaz ve eser sahibinin haklarına müdahale edemez. Bu düzenlemeyle birlikte eser sahibinin eşya hukukundan doğan mülkiyet hakkına Kanun’dan doğan -eser sahibi lehine- bir sınırlama getirilmektedir.²³

Esere ulaşma hakkı ise eser sahibinin, eserin aslını elinde bulunduran malik veya zilyetten eseri talep ederek, eserden geçici bir süre için yararlanmayı ifade eder.²⁴ Bu hak yalnızca FSEK md. 17/1’de zikredilen güzel sanat eserleri, el yazısı ile kaleme alınmış edebiyat eserleri ve el yazısıyla yazılmış musiki eserler için tanınmıştır.

B. Eser Sahibinin Maddi (Mali) Hakları

Maddi haklar, hak sahibine eserden iktisadi olarak münhasıran faydalanma hakkı veren ve üçüncü kişilerin bu şekilde eseri kullanmasını kısıtlama yetkisi sağlayan mutlak haklardır.²⁵ Bu bakımdan eser sahibi eserinden, çoğaltma, kullanımını devretme, kiralama gibi pek çok farklı şekilde faydalanabilir.²⁶

Maddi haklar, Kanun’da md. 20-25 arasında; işleme hakkı, çoğaltma hakkı, yayma hakkı, temsil hakkı, yayın ile umuma iletim hakkı olarak sınırlı şekilde sayılmıştır. İşleme hakkı, bir eser sahibinin eserini işlemek suretiyle(tercüme, eserin nev’ini değiştirme, seçme eserlerinin tertibi) eserinden faydalanmasını ifade eder.²⁷

Çoğaltma hakkı (dar anlamda copyright), eserin aslının kopyalanarak

²² ...Eserin - Türk San'at müziğine ve onun icra edilmiş şekline göre - (mahiyet) ve (hususiyetlerini) bozucu bir tarzda icra edip etmedikleri yönü ile keza, aynı eserin televizyon programında söylenirken çalınan müzik aletinin (enstürmanın) çıkardığı ses bakımından eserin özelliğinden haledar olup olmadığının ve diğer bir deyişle dava konusu olayda Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun 14 - 16 ve 70. maddeleri hükümlerinin gerçekleşip gerçekleşmediği bakımlarından... HGK, 1981/4-70 E., 1983/123 K., 11.02.1983 T. (Suluk, Orhan, s. 809; Kararın tam metni için, <http://www.kazanci.com.tr/gunluk/hgk-1981-4-70.htm> E.T: 11.11.2018).

²³ Suluk, Karasu, Nal, s. 90.

²⁴ Öztan, s. 333-335.

²⁵ Tekinalp, s. 180.

²⁶ Suluk, Karasu, Nal, s. 91.

²⁷ Ernst E. Hirsch, Hukuki Bakımdan Fikri Say, İkinci Cilt, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1943, s. 162; Tekinalp, s. 182; Suluk, Karasu, Nal, s. 91.

iktisadi hayata katılmasıdır.²⁸ Fikri hakların temelini oluşturan ve en sık kullanılan hak çoğaltma hakkıdır. Diğer maddi haklar temel olarak çoğaltma hakkından türemiştir.²⁹ Uygulamada da en sık çoğaltma hakkının ihlali ile karşılaşılacaktır.

Yayma hakkı, çoğaltılmış olan eserin dağıtımına çıkartılması, kiralanması, kamuya ödünç verilmesi gibi iktisadi faaliyetleri kapsayan yetkileri içeren bir mutlak haktır.³⁰

Temsil hakkı, eseri umumi mahallerde okumak, çalmak, oynamak, göstermek gibi suretlerle eserden faydalanma hakkıdır ki, bu hak münhasıran eser sahibine aittir.

Kanun'da anılan son maddi hak işaret, ses, görüntü nakline yarayan araçlar vasıtasıyla umuma iletim hakkıdır. Bu düzenlemeye göre eserin radyo, televizyon ve benzer yayın araçlarıyla yayınlanması ve bu amaçlarla satılması, kiralanması³¹ hakkı münhasıran eser sahibine aittir.

III. FİKRİ HAKLARIN İHLALİ NEDENİYLE MANEVİ TAZMİNAT SORUMLULUĞU

A. Manevi Tazminat Sorumluluğunun Amacı

Manevi tazminatın amacına ilişkin doktrinde farklı teoriler ileri sürülmüştür. Bunlar; tatmin görüşü (klasik görüş), özel hukuk cezası görüşü, telafi görüşü, önleme-caydırma görüşü, denkleştirme görüşü ve sosyal adalet görüşüdür. Çalışma kapsamında en çok taraftar bulan ve fikri hak ihlallerinde de uygulanabileceği savunulan tatmin, ceza ve telafi görüşlerine yer verilmiştir.

Tatmin görüşüne (klasik görüş) göre manevi tazminat kişilik hakkına yapılan hukuka aykırı fiillerden dolayı meydana gelen elem, acı ve ızdırabın giderilmesi, eğer bu mümkün değilse dindirilmesi amacını güder.³²

Bir diğer teori olan ceza teorisine göre ise, manevi tazminat bir anlamda özel hukuk cezasıdır. Bu ceza ile hem mağdurum öç alma duygusu köreltilmekte hem de fail cezalandırılmaktadır.³³ Ancak gerek cezalarda kanunilik ilkesi,

²⁸ Hirsch, s. 165.

²⁹ Tekinalp, s. 184; Arzu Genç Arıdemir, Eser Sahibinin Çoğaltma ve Yayma Hakları (Anılış: Çoğaltma ve Yayma), İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2003, s. 52: "Mali hakların kökeni, çoğaltma hakkına dayanır. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda belirtilen eser sahibinin mali haklarını, çoğaltma hakkının bir nevi 'tevsiî' olarak değerlendirmek mümkündür."

³⁰ Genç Arıdemir, Çoğaltma ve Yayma, s. 93.

³¹ Suluk, Karasu, Nal, s. 101.

³² Kemal Oğuzman, Turgut Öz, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. 2, 12. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2016, s. 257; Haluk Tandoğan, Türk Mes'uliyet Hukuku (Akit ve Akdi Mes'uliyet), İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2010, s. 330-331; Andreas von Tuhr, Borçlar Hukukunun Umumi Kısmı, Çev.: Cevat Edege, 1. bs., Ankara, Yargıtay Yayınları, 1983, s. 116; Fikret Eren, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 18.bs., Ankara, Yetkin Yayıncılık, 2015, s. 784.

³³ Ahmet Kılıçoğlu, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 21.bs., Ankara, Turhan Kitabevi, 2017, s. 554.

gerek kusursuz sorumluluk hallerinde de manevi tazminata hükmolunabilmesi nedenleriyle bu görüş eleştirilmektedir.³⁴

Son görüş olan telafi teorisine göre manevi tazminatın amacı, uğranılan manevi zararı aynen veya nakden telafi etmektir. Telafi görüşünün objektif bir görüş olduğu savunulmaktadır.³⁵ Bu görüşe göre zarar görenin zararına karşılık ödenecek olan para, kişinin elem, acı duyup duymasına bakılmaksızın ödenir.³⁶ Bu görüşe göre tüzel kişilerin maruz kaldığı kişilik hakları ihlalinde bir elem, acı söz konusu olmamasına rağmen tüzel kişilik manevi tazminat talep edilebiliyorsa, manevi tazminatın bu elem, acıyı tatmin etme amacı taşımasına lüzum yoktur.

Yargıtay'ın manevi tazminatın amacındaki görüşü öğretilerdeki klasik görüş olan tatmin görüşü doğrultusundadır. Bu görüş Yargıtay'ın 22.06.1966 tarihli 7/7 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı'nda da benimsenmiştir.³⁷ Ancak çalışmanın konusunu teşkil eden FSEK md. 70/I kapsamındaki manevi tazminat taleplerinde Yargıtay, zarar görenin tatmini yanında mütecevizin cezalandırılması amacını da esas almaktadır.³⁸

Alman Federal Mahkemesi, manevi tazminatın önleme ve caydırma görüşü olduğunu da belirtmiştir.³⁹ Yargıtay da son yıllarda vermiş olduğu bazı kararlarda bu görüşü savunmaktadır.⁴⁰

B. Manevi Tazminat Taleplerine Uygulanacak Hükümler ve Kapsamı

1. Manevi Hakların İhlali Halinde

Fikri mülkiyet hukukunda manevi tazminata ilişkin temel düzenleme FSEK md. 70/1'dir. Hükme göre "Manevi hakları haleldar edilen kişi, uğradığı manevi zarara karşılık manevi tazminat ödenmesi için dava açabilir. Mahkeme bu para yerine veya bunlara ek olarak başka bir manevi tazminat şekline de

³⁴ Ahmet Kılıçoğlu, "Manevi Tazminatın Hukuksal Niteliği", Ankara Barosu Dergisi, 1984, S.1, s. 16-17(Anılış: Manevi Tazminat); Eren, s. 785.

³⁵ A. Dilşad Keskin, Objektif Manevi Zarar Teorisi Açısından Manevi Tazminat, Ankara, Yetkin Yayınları, 2016, s. 108, Fulya Erlüle, Türk Borçlar Kanununa Göre Bedensel Bütünlüğün İhlalinde Manevi Tazminat, 2. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınları, 2015, s. 63 vd. ;Objektif görüşü savunmamakla birlikte bu görüşe ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Arzu Genç Arıdemir, Sözleşmeye Aykırılıktan Doğan Manevi Tazminat, (Anılış: Sözleşmeye Aykırılık), 1.bs., İstanbul, On iki Levha Yayıncılık, 2008, s. 11-12.

³⁶ Eren, s. 786-787; Kılıçoğlu, Manevi Tazminat, s. 18.

³⁷ ...cismani zarara uğrayan kimsede veya ölenin yakınlarında önemli bir manevi zarar (elem, ızdırıp) husule gelmeli, yani gerçekten manevi bir tatmin ihtiyacı doğmuş bulunmalıdır... R.G 28.07.1966, S. 12360.

³⁸ 11. HD. 2007/7817 E., 2008/10176 K., 18.09.2008 T. (Levent Yavuz, Türkey Alica, Fethi Merdivan, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Yorumu, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2014, C. 2, s. 2110).

³⁹ Genç Arıdemir, Sözleşmeye Aykırılık, s. 13.

⁴⁰ Genç Arıdemir, Sözleşmeye Aykırılık, dn. 35'teki kararlar.

hükmedebilir.” Anılan hüküm TBK 58 ile büyük ölçüde paraleldir. Ancak TBK 58/1’de *kişilik haklarının zedelenmesi* aranmışken, FSEK md. 70/1’de manevi hakların ihlalden bahsedilmiştir. FSEK md. 70/1’e dayanarak açılacak bir manevi tazminat davasında eser sahibinin kişilik hakkının ihlal edilip edilmediği bir önem taşımayacak; eser sahibinin manevi haklarına tecavüz edilmesi yeterli olacaktır.⁴¹ Yargıtay’ın yaklaşımı da benzer yöndedir.⁴² Ancak bir fiil eser sahibinin hem manevi haklarını hem de kişilik haklarını zedeleyebilir. Bu gibi durumlarda, şartların oluşması halinde hem TBK md. 58’e hem de FSEK md. 70/1’e dayanılarak manevi tazminat talep edilebilir.⁴³

Benzer şekilde manevi hakka tecavüz hem sözleşmeye aykırılık hem de haksız fiil teşkil edebilir. Özellikle lisans(ruhsat) sözleşmesi yoluyla eser sahibinin maddi haklarını devralan kişinin eser sahibine tecavüz teşkil eden fiili söz konusu olduğunda durum böyledir. Bu gibi durumlarda sebeplerin yarışması söz konusu olacak ve eser sahibi dilerse sözleşmeye aykırılık dilerse haksız fiil sorumluluğuna dayanabilecektir.⁴⁴

Eserin, eser sahibinin izni olmadan kamuya sunulması, eser sahibinin adının gösterilmemesi veya hatalı gösterilmesi, başkasına ait eserin kendisine ait olarak gösterilmesi gibi hallerde manevi hak ihlali söz konusudur ve manevi tazminat talep edilebilir.⁴⁵

Bir eylemin, eser sahibinin hem manevi haklarına hem de kişilik haklarına tecavüz teşkil etmesi durumunda ihlal sayısınca farklı eylem söz konusu olacak ve hem FSEK md. 70/1 uyarınca hem de TBK md. 58 uyarınca tazminat talebi söz konusu olacaktır. Bu durum Yargıtay’ın 18.02.1981 tarihli içtihadı

⁴¹ Levent Akın, “Fikri Haklara Yönelik Tecavüzlere Karşı Hukuk Davaları”, Prof. Dr. Turhan Esener’e Armağan, Ankara, İş ve Sosyal Güvenli Hukuku Türk Millî Komitesi, 2000, s. 141.

⁴² “...Eser sahibinin eser üzerindeki manevi haklarının ihlali halinde istenebilecek manevi tazminata ilişkin düzenlemeler Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda yer alırken, şahsi menfaatlerinin ihlali halinde istenebilecek tazminat B.K. 49 maddesine bırakılmıştır. Genel olarak şahsi menfaatlerin ihlal edilip edilmediği kişilik hukukuna ait hükümlere tayin olunacak bir husustur...” HGK 1.5.2002, 11-283 E., 2002/340 K. ; Suluk, Orhan, s. 805. “... Dairemizin yerleşmiş uygulamasına göre, manevi hakların ihlali nedeniyle manevi tazminat isteyebilmek için eser sahibinin kişilik haklarının da tecavüze uğramış olması koşulu aranmaz. FSEK.nun 70nci maddesi, manevi tazminat istemini kişilik hakkının ihlalden bağımsız olarak hükme bağlamıştır. Bu bakımdan BK.nun 49ncü maddesi hükmün, FSEK. nun 70nci maddesinin tamamlayıcısı veya onun yerine ikame edilecek bir hüküm olarak görmemek gerekir. Zira bu iki hükmün bağladığı menfaatler birbirinden farklıdır. Ancak, zarar miktarının tayininde hakim, BK.nun 42/2 nci maddesi hükmüne göre takdir yetkisine sahiptir...” 11. HD, 2002/10070 E., 2003/1592 K., 25.02.2003 T.; Suluk/Orhan, s. 812-813.

⁴³ Cüneyt Bellican, Fikri Hukukta Manevi Haklar ve Manevi Hakların Korunması, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008, s. 540.

⁴⁴ Genç Arıdemir, Sözleşmeye Aykırılık, s. 286.

⁴⁵ Canan Küçükali, Fikri Hakların İhlalden Kaynaklanan Tazminat Davası, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2017, s. 174-175.

Birleştirme Kararı'nda da belirtilmiştir.⁴⁶

FSEK md. 70 kapsamında manevi tazminat için kusurun aranıp aranmayacağı tartışma konusudur. Söz konusu tartışmanın nedeni, FSEK md. 70/1'in 1995 yılında 4110 sayılı yasa ile değişmeden önceki metninde açıkça ağır kusur ibaresinin yer alması ancak değişiklikten sonra kusur ibaresinin metinde geçmemesidir.⁴⁷ eBK md. 49 düzenlemesine paralel şekilde hazırlanmış olan bu eski hüküm, eBK'daki ağır kusur ibaresinin kaldırılmasının ardından 1995 yılında FSEK metninden de kaldırılmıştır.

Tekinalp'e göre manevi hakları tecavüze uğrayan eser sahibinin dava açabilmesi için hakkına tecavüz edilmiş olması yeterlidir. Ayrıca manevi zararın ve kusurun varlığını ispatlaması gerekmez. Zira FSEK sistematığı zarar oluştuğunda manevi zararın da oluştuğunu kabul etmiş olup, tecavüz ile zarar arasında ispatı gerektirmeyen bir sebep sonuç bağının bulunduğunu varsaymıştır.⁴⁸ Ayrıca bu görüşe göre tecavüzün ref'i davalarında kusur aranmaması da manevi tazminat davalarında kusur aranmayacağına bir kanıttır. Ancak bu görüşü çelişkili bulanlar vardır.⁴⁹

Baskın olan diğer görüşe göre ise FSEK'te aksi açıkça belirtilmediğinden ve borçlar hukukunun genel esaslarında asıl sorumluluğun kusur sorumluluğu olduğundan bahisle, FSEK md. 70/1'den kaynaklı manevi tazminat davasında da kusur aranmalıdır.⁵⁰ Bu görüşe göre manevi tazminat bakımından bu kuraldan ayrılmayı gerektiren özel bir neden bulunmamaktadır. Ayrıca zarar bakımından FSEK md. 70/1 lafzı açıkça uğradığı manevi zarara karşılık ibaresini barındırdığı için manevi zarar oluşması bu görüş uyarınca şarttır.⁵¹

Yargıtay ise manevi hakkın ihlali dolayısıyla manevi tazminata hükmederken kusur aranmayacağı kanaatinde dir.⁵²

⁴⁶ "...eser sahibinin eseri üzerindeki manevi haklarının ihlali halinde istenebilecek manevi tazminata ilişkin düzenlemeler Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda yer alırken şahsi menfaatlerin ihlali halinde istenebilecek manevi tazminat BK'nın 49. maddesine bırakılmıştır. FSEK kapsamına giren faaliyetlerde bulunulduğu sırada ve bu arada yasaya uygun veya aykırı olarak bir eserden diğerine iktibas yapılmasında da kişilerin aynı teminattan yararlanacakları ve BK'nın 49. maddesindeki koşullar varsa manevi tazminat isteyebilecekleri tartışmasız benimsenmesi gereken temel bir prensiptir..." İBK. 1980/1-1981/2, 18.02.1981 T. (Yavuz, Alica, Merdivan, s. 2120, Tekinalp, s. 332).

⁴⁷ Yavuz, Alica, Merdivan, s. 2109. Eski metin; "Manevi hakları haleldar edilen kimse, tecavüz edenin kusuru varsa zarar ve ziyan; kusur ve tecavüzün ağırlığı icab ettirdiği takdirde, ayrıca manevi zarar adı ile bir paranın verilmesini dava edebilir." hükmünü taşımaktaydı.

⁴⁸ Tekinalp, s. 327.

⁴⁹ Hamdi Yasaman, "Fikri Haklarda Tazminat ile İlgili Bazı Sorunlar", Prof. Dr. Ömer Teoman'a 55. Yaş Günü Armağanı, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2002, s. 812.

⁵⁰ Erel, s. 304, Suluk, Orhan, s. 800; Bellican, s. 527.

⁵¹ Yavuz, Alica, Merdivan, s. 2123, Küçükali, s. 215.

⁵² "...Yukarıda anılan manevi haklara tecavüz halinde eser sahibi FSEK 70/1. maddesi uyarınca manevi tazminat davası açabilir. Dava açılabilmesi için eser sahibine ait manevi hakların

Yargıtay kararları ve uygulamada manevi hakkın ihlali söz konusu olduğunda kusur araştırılması dahi yapılmadan doğrudan manevi tazminata hükümlenmesi doktrinde eleştirilmiştir.⁵³

2. Maddi Hakların İhlali Halinde

Maddi haklar, hak sahibine daha ziyade iktisadi, ekonomik haklar bahsettiği için maddi hakların ihlali nedeniyle manevi zarar ve dolayısıyla manevi tazminat oluşmayacağı doktrinde savunulmaktadır.⁵⁴ Bu görüşe göre ancak maddi hakkın ihlali dolayısıyla o hakkın irtibatlı olduğu bir manevi hakkın da tecavüze uğraması durumunda manevi tazminat talep edilebilir.⁵⁵

Doktrinde bir diğer görüşe göre, mali hakların ihlali nedeniyle manevi tazminat davası, TBK 58'deki şartları sağlıyorsa açılabilir. Yani hukuka aykırı bir mali hak ihlali, ihlal sonucunda uğranılan bir zarar, illiyet bağı ve mütecevizin kusuru şartları birlikte gerçekleştiğinde manevi tazminat davası açılabilir.⁵⁶ Örneğin, eser sahibinin rızası dışında eseri çoğaltılmış, senaryo yazarının rızası dışında senaryosu kullanılmış, tablo sahibinin rızası dışında eseri kartpostal haline getirilmiş olabilir. Bu gibi durumlarda hem maddi hem de manevi zarardan bahsetmek mümkündür.⁵⁷

FSEK md. 70/1 hükmü açıkça manevi haklara ilişkin tazminat talebinin düzenlediğinden maddi hak ihlalleri bakımından uygulanması mümkün değildir. Aynı maddenin ikinci fıkrasında maddi hak ihlallerine yönelik düzenleme getirilmiştir ve; "Mali hakları haleldar edilen kimse, tecavüz edenin kusuru varsa haksız fiillere mütaallik hükümler dairesinde tazminat talep edebilir."

ihlal edilmesi yeterli olup, karşı tarafın kusuru aranmaz..." HGK, 2003/4-260 E., 2003/721 K. 02.04.2003 T. Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi, Y. 3, C. 3, S. 2003/3, s. 157-162.

⁵³ Suluk, Orhan, s. 799

⁵⁴ Erel, s. 304.

⁵⁵ Örneğin, yayım hakkını devralan yayımcı bunu sözleşmede kararlaştırılan süre yahut tarzda kullanılmazsa, eseri kamuya sunma veya eserin bütünlük ve özelliğini koruma hususundaki manevi haklar da ihlal edilmiş olabilir. Erel, s. 308; Bellican, s. 516; Suluk, Orhan, s. 800; Genç Arıdemir, Çoğaltma ve Yayma, s. 201; Akın Beşiroğlu, Düşünce Ürünleri Üzerinde Haklar, 3.bs., İstanbul, Beta Basım, 2004, s. 699: Manevi tazminat adı altında bir para ödeme sorumluluğu, ancak manevi haklara tecavüz edilmesi durumunda söz konusu olur.

⁵⁶ Ramazan Durgut, "Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Kapsamında Tazminat Davaları", Prof. Dr. Hüseyin Ülgen'e Armağan, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2007, s. 1086-1087; Ayşenur Şahin, Fikri Hukukta Eser Sahibinin Mali Haklarının Korunması, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2010, s. 189; İlhami Güneş, Uygulamada Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2008, s. 131: "Manevi tazminat sadece manevi hak ihlallerine özgü bir olanak değildir. Yani her iki hak ihlaline bağlı olarak manevi tazminat istenebilmektedir."

⁵⁷ Ahmet Kılıçoğlu, "Fikri Hakların İhlalinde Açılacak Hukuk Davaları", Hirsch'ten Günümüze Fikri Haklar-Tebliğler, Ankara, Fikri ve Sınai Haklar Araştırma ve Uygulama Merkezi, 24 Mayıs 2004, s. 46.

denilmiştir. Madde lafzı açıkça TBK'nın haksız fiillere ilişkin hükümlerine atıf yapmaktadır. Bu nedenle maddi hakların ihlali dolayısıyla manevi tazminat talebinde bulunurken hukuki dayanak noktası, kişilik hakları ihlali dolayısıyla TBK md. 58 hükmü olacaktır.⁵⁸

FSEK md. 70/II hükmü doğrudan haksız fiil hükümlerine atıf yaptığı için borçlar hukukunun genel kuralları uygulama alanı bulacaktır. Böylelikle müterafık kusur, müteselsil sorumluluk, haksız fiil zamanaşımı gibi hükümler de koşulları oluştuğu takdirde uygulanacaktır.⁵⁹

3. Gerçek Olmayan Vekaletsiz İş Görme Hükümlerinin Uygulanması

FSEK md. 70/III 'te tecavüze uğrayan kimsenin tazminattan başka temin edilen kârın kendisine verilmesini isteyebileceği de belirtilmiştir. Burada mütecevazın gerçekleştirmiş olduğu eylem gerçek olmayan vekaletsiz iş görme teşkil etmektedir ve bunun sonucu olarak menfaat (kâr) devri hükme bağlanmıştır. Söz konusu fıkranın düzenleniş biçimi itibarıyla hem maddi hem de manevi hak sahiplerinin tazminat taleplerini kapsadığı tartışmasızdır.⁶⁰

FSEK md. 70/III'te öngörülen menfaat devri ile birinci ve ikinci fıkralardaki tazminat hükümleri arasındaki ilişki saptanmalıdır. Manevi tazminat talebi ile menfaat devri talebi birbiri ile yarışma değil yığılma halindedir.⁶¹ Yani şartları mevcutsa manevi tazminat talebi ile birlikte menfaat devri de talep edilebilir. Söz konusu fıkradaki "tazminattan başka" ibaresi de bu yorum ile paraleldir. Örneğin, bir ressamın ait tabloyu izinsiz olarak poster haline getirip satan kimse, hem ressamın duyduğu üzüntünün karşılığı olan zararı tazmin etmeli hem de satıştan elde ettiği menfaati devretmelidir.⁶²

IV. AÇILACAK DAVADA HUSUSİYET ARZ EDEN USULİ MESELELER

A. Görevli ve Yetkili Mahkeme

FSEK'in göreve ilişkin düzenlemesi olan 76. maddesinde, fikri ve sınai haklara ilişkin davalarda, görevli mahkemenin belirlenmesinde Sınai Mülkiyet Kanunu'nun 156. maddesine atıf yapılmakta ve görevin bu madde uyarınca belirleneceği belirtilmiştir. SMK'nın 156. maddesi ise "Bu Kanunda öngörülen davalarda görevli mahkeme, fikri ve sınai haklar hukuk mahkemesi ile fikri ve sınai haklar ceza mahkemesidir" hükmünü ihtiva etmektedir. Yani FSEK ve SMK'dan kaynaklanan hukuki uyumsuzluklarda görevli mahkeme fikri ve

⁵⁸ Yarsuvat, s. 221; Suluk, Orhan, s. 800, Tekinalp, s. 333.

⁵⁹ Akın, s. 142.

⁶⁰ Ece Baş Süzöl, Gerçek Olmayan Vekaletsiz İş Görme ve Menfaat Devri Yapıtırımı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2015, s. 292-293.

⁶¹ Azra Arkan Akbıyık, Gerçek Olmayan Vekaletsiz İş Görme, İstanbul, Alfa Basım Yayım, 1999, s. 85-86.

⁶² Arkan Akbıyık, s. 86.

sınai haklar hukuk mahkemeleridir. Fikri ve sınai haklar hukuk mahkemeleri, ihtisas mahkemesi niteliği taşır ve HSK'nın olumlu görüşü alınmak suretiyle Adalet Bakanlığınca lüzumlu görülen yerlerde kurulur. 2019 yılı itibariyle Ankara, İstanbul, Bakırköy, İstanbul Anadolu ve İzmir adliyelerinde fikri ve sınai haklar hukuk mahkemeleri bulunmaktadır. Fikri ve sınai haklar hukuk mahkemesinin bulunmadığı yerlerde fikri haklardan kaynaklı hukuk davaları ise genel mahkeme sıfatıyla asliye hukuk mahkemelerinde görülecektir. Asliye hukuk mahkemelerinde tevzinin nasıl yapılacağı ise HSK'nın 335 sayılı kararı⁶³ ile belirlenmiştir. Bu karara göre; iki asliye hukuk mahkemesi varsa 1 numaralı asliye hukuk mahkemesinin, ikiden fazla asliye hukuk mahkemesi varsa 3 numaralı asliye hukuk mahkemesinin davaya bakması gerekmektedir. Asliye hukuk mahkemesi ile fikri ve sınai haklar hukuk mahkemesi arasındaki ilişki işbölümü değil, görev ilişkisidir.⁶⁴ Fikri sınai haklar hukuk mahkemesinin bulunmadığı yerlerde davayı gören asliye hukuk mahkemesi, fikri sınai haklar hukuk mahkemesi sıfatıyla davayı görmelidir.⁶⁵

Hukukumuzda genel yetki kuralı (HMK md. 6) uyarınca hukuk davaları, davalının yerleşim yeri mahkemesinde açılır. Buna karşılık FSEK md. 66 önleme ve kaldırma davaları bakımından davanın, davacının kendi ikametgâhında da açılabilmesi imkanı tanımıştır. Ancak aynı imkan tazminat davaları için öngörülmemiştir.

Manevi tazminat talepli fikri hak uyuşmazlıklarında uyuşmazlığın temelinde genellikle bir haksız fiil yattığı için HMK md. 16 uyarınca, haksız fiilin işlendiği veya zararın meydana geldiği yahut gelme ihtimalinin bulunduğu yer ya da zarar görenin yerleşim yeri mahkemesi de yetkilidir.

B. Dava Açabilecek Kişiler

FSEK'ten kaynaklanan hukuk davalarını, eser sahibi ile mirasçılarından başka, mali hak sahipleri ve münhasır lisans (tam lisans) sahiplerinin de açabileceği doktrinde belirtilmiştir.⁶⁶

Yukarıda tüm davalar için bahsedilen genel görüş manevi tazminat davalarında farklılık gösterebilmektedir. Zira eser sahibinin manevi hakları, eser sahibine bizzat eserin üreticisi olduğu için bahşedilmiş yetkilidir. Ayrıca sahibinin manevi hakları miras ile mirasçılara intikal etmemektedir. Ancak FSEK md. 19 uyarınca eser sahibinin manevi haklarını kullanma yetkisi eser sahibinin ölümü ile birlikte yetmiş yıl süreyle; vasiyeti tenfiz memuruna; bu tayin edilmemişse sırasıyla sağ kalan eşi ile çocuklarına ve mansup

⁶³ R.G. 24363 T. 04. 04. 2001.

⁶⁴ 11. HD. E. 2003/6871, K. 2004/1240, 16.02.2004 T. (Suluk, Orhan, s. 979).

⁶⁵ Hakan Pekcanitez, Oğuz Atalay, Muhammed Özkes, Medeni Usul Hukuku: Ders Kitabı, 5. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2017, s. 47.

⁶⁶ Suluk, Karasu, Nal, s. 147

mirasçlarına, ana - babasına, kardeşlerine aittir. Bu halde doğrudan hakkın geçişi değil, hakkın kullanılması yetkisinin geçmesi söz konusudur.

Eser sahibinin mirasçılarının bu davayı açıp açamayacağı doktrinde tartışmalıdır. Hirsch'e göre burada bizzat terekeye dahil olmayan, şahsa bağlı bir hak söz konusudur. Bu nedenle belirtilen kişilerin bu davayı açamamaları gerekmektedir.⁶⁷ Tekinalp'e göre ise yakınların hakkı teorisi çerçevesinde bu kişiler tazminat davasını açabilirler.⁶⁸ Eser sahibi hayattayken ihlal gerçekleşmiş olması durumunda da TMK md. 25 uyarınca mirasçılar ancak miras bırakanın sağlığında ileri sürmüş olması koşuluyla manevi tazminat talep edebilirler.⁶⁹

Yargıtay da FSEK md. 19'da belirtilen kimselerin manevi tazminat davası açabileceklerini kabul etmektedir.⁷⁰ Kanaatimce Yargıtay'ın mevcut görüşü isabetlidir.

Eserin mali haklarını devralan, adi ruhsat (lisans) sözleşmesi akdeden üçüncü kişilerin manevi tazminat talep edemeyecekleri de tartışmalıdır. Çalışmada belirtildiği üzere FSEK md. 70/1'den kaynaklı manevi tazminat davası yalnızca eser sahibinin manevi haklarına karşı tecavüzlere yönelik olarak talep edilebilmektedir. Üçüncü kişilerin ruhsat alması yahut eserin mali haklarını devralması, manevi hakların devri sonucunu doğurmayacaktır. Zira manevi haklar devredilemez. Bu nedenlerden dolayı mali hak sahipleri FSEK md. 70/1'den kaynaklanan manevi tazminat davasını açamayacaklardır.⁷¹ Yargıtay da aynı nedenlerden ötürü maddi hak sahiplerinin manevi tazminat talebini reddetmiştir.⁷² Ancak kanaatimce, adi lisans sahibi kişilerin maddi haklarının ihlali nedeniyle TBK md. 58 kapsamında manevi tazminat talep edebilmeleri mümkündür. Aksi durumun kabulü anılan kişilerin kişilik hakları ihlalinde dahi manevi tazminat talep edememeleri sonucunu doğurur ve hukuk mantığına aykırı bir durum ortaya çıkar.

⁶⁷ Hirsch, s. 153.

⁶⁸ Tekinalp, s. 163; Konu hakkındaki ayrıntılı görüşler için bkz. Bellican, s. 534-537.

⁶⁹ Halil Akkanat, Ölümün Özel Hukuk İlişkilerine Etkisi, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2004, s. 133.

⁷⁰ *"..eser sahibinin ölümünden sonra kimlerin "manevi tazminat" isteyebileceklerini de aynı Kanunun 19. maddesi hükmünde belirtmiş bulunmaktadır. Davacının, temellük eden bir kimse olarak, gerek BK.nun 162 ve 168. maddeleri hükümlerine göre, kendisine yapılan temlik sonucu ve (işin mahiyeti) icabı olarak manevi tazminat talebine hakkı bulunduğu gibi, ayrıca da Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun 19. maddesi hükmünden kaynaklanan (halefiyet) nedeniyle de, keza, "manevi tazminat" talebine hakkı bulunmaktadır. Doktrin de aynı görüştedir..."* HGK, 1981/4-70 E., 1983/123 K., 11.02.1983 T. (Suluk, Orhan, s. 809; Kararın tam metni için, <http://www.kazanci.com.tr/gunluk/hgk-1981-4-70.htm> E.T: 11.11.2018).

⁷¹ Bellican, s. 520.

⁷² *"...manevi hakların devrinin mümkün olmaması nedeniyle kendine intikal etmemiş olan manevi haklar konusunda davacının talepte bulunamayacağı..."* 11. HD. 2003/784 E., 2003/6343 K., 16.06.2003 T. (Suluk, Orhan, s. 806).

Yukarıda bahsedilen durum çalışanların üretmiş oldukları eserler için de geçerlidir. Zira çalışan eserlerinde FSEK md. 18/II gereği eserin maddi hak sahibi işverendir. Ancak manevi haklar eserin üreticisi olan çalışandır. Bu nedenle işveren FSEK md. 70/I kapsamında manevi tazminat talep edemez.⁷³

Bilindiği üzere manevi tazminat talep edebilmek için hak sahibinin gerçek kişi olmasına gerek yoktur. Zira tüzel kişilerin de kişilik hakları ihlal edilebilir.⁷⁴ FSEK md. 70/I uyarınca talep edilecek manevi tazminatta da aynı durum geçerlidir. Manevi hakları haleldar olan tüzel kişiler lehine de manevi tazminata hükmolunabilir. Yargıtay da bu konuda aynı görüşe iştirak etmektedir.⁷⁵

Birden çok kişinin aynı eserin sahibi olduğu durumlarda birlikte dava açma zorunlulukları, eserin meydana getiriliş şekline bağlıdır. Eğer oluşturulan eser ayrılmaz biçimde birden fazla kişinin hususiyetini taşıyorsa, bu durumda eser sahipleri açacakları davalarda kural olarak birlikte hareket etmelidirler.⁷⁶ Ancak söz konusu husus manevi tazminat davalarında farklılık göstermektedir. Zira manevi tazminatın koruduğu değerler daha kişisel olduğu için, eser sahiplerinden birinin hakkına zarar verirken diğerine vermeyebilir. Örneğin bir heykeltıraşın vücut şeklini oluşturduğu, diğer heykeltıraşın ise kafa ve yüz hatlarını detaylandığı bir heykelde kafa şeklinden dolayı yapılan ağır eleştiriler nedeniyle yalnızca o bölümü yapan sanatçı manevi tazminat talep edebilecektir. Benzer şekilde her bölümü farklı bir yazarın yazmış olduğu hukuk kitabında bir yazarın isminin belirtilmemesi halinde ilgili yazar tek başına manevi tazminat talep edebilecektir. Ayrıca ikinci örnekte birbirinden ayrılabilir eserler söz konusu olduğu için mecburi dava arkadaşlığı oluşmayacaktır.

⁷³ “... memur, hizmetli ve işçilerin işlerini görürken meydana getirdikleri eserlerin mali hak sahipleri bunları çalıştıran veya tayin edenlerdir... Kanun’da mali ve manevi haklar ayrı ayrı düzenlenmiş olup, manevi haklar tadadi olarak gösterilmiştir. Sayılan bu haklardan dolayı manevi tazminat isteme hakkı da manevi hak sahibine aittir. O halde davaya konu eserin mali hak sahibi olan davacının bu eserden dolayı manevi tazminat isteyemeyeceğinin kabulü ile bu istek kaleminin reddine karar verilmesi gerekirken...” 11. HD., 2001/2687 E., 2001/5080 K., 04.06.2001 T. (Suluk, Orhan, s. 807).

⁷⁴ O. Gökhan Antalya, “Manevi Zararın Belirlenmesi ve Manevi Tazminatın Hesaplanması-Türk Hukukuna Manevi Zararın İki Aşamalı Olarak Belirlenmesine Bir Model Önerisi”, Cevdet Yavuz’a Armağan, s. 231 (Çevrimiçi: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/333488> E.T: 18.11.2018)

⁷⁵ “...Yargıtay’ın kökleşen kararlarına göre, tüzel kişiler yararına dahi manevi tazminata karar verilmesi mümkündür...” 11. HD. 1994/4485 E., 1994/8647 K., 17.11.1994 T. (Suluk, Orhan, s. 819).

⁷⁶ Öztan, s. 257.

V. SONUÇ

FSEK'te eser sahibinin hakları, manevi ve maddi(mali) haklar olarak iki gruba ayrılmıştır. Manevi haklar, eseri umuma sunma hakkı, adın belirtilmesi hakkı, eserde değişiklik yapılmasını önleme hakkı, eseri teşhir hakkı, tahrip edilmesini önleme hakkı, eserin aslına ulaşma hakkı olmak üzere altı adet haktan ibarettir. Maddi haklar ise; işleme hakkı, çoğaltma hakkı, yayma hakkı ve temsil hakkını kapsar. Her ne kadar doktrinde maddi ve manevi haklar ayrımının yapay olduğu belirtilmiştir. Ancak kanun sistematüğinde bu haklar ayrı ayrı incelenmiştir ve özellikle çalışmanın konusu olan manevi tazminat talebi yönünden maddi ve manevi hakların ihlali sonucu talep edilecek olan manevi tazminata farklı hükümler uygulanmaktadır.

Manevi hakların ihlali söz konusu olduğunda manevi tazminat taleplerine FSEK md. 70/I hükmü uygulanacaktır. Bu fıkra, TBK md. 58 hükmü ile paralel ibareler taşımaktadır. Aradaki temel fark, FSEK'ten kaynaklı manevi tazminat taleplerinde yalnızca manevi hak ihlali yeterlidir. Ayrıca kişilik hakkı ihlali aranmamaktadır.

Maddi hakların ihlali durumunda ise FSEK md. 70/II hükmünün yollaması ile haksız fiillere ilişkin genel hükümler uygulama alanı bulacaktır. Yani TBK md. 58'in uygulanmasına gidilecektir.

Manevi tazminat talebinde şartları oluştuysa ayrıca gerçek olmayan vekaletsiz iş görme sonucu elde edilen menfaat de FSEK 70/III kapsamında talep edilebilecektir. Burada sebeplerin yarışması söz konusu değildir.

Doktrinde eleştirildiği üzere, maddi ve manevi hak iç içe geçmişse ve bir fiil hem maddi hem manevi hakkı ihlal ediyorsa ihlal sayısınca farklı eylem söz konusu olacak ve hem FSEK md. 70/I uyarınca hem de TBK md. 58 uyarınca tazminat talebi söz konusu olacaktır. Bu hususa ilişkin Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı da mevcuttur.

Bir maddi veya manevi hakkın ihlali hem sözleşmeye aykırılık hem de haksız fiil teşkil edebilir. Bu durumda sebeplerin yarışması ilkesi gereğince hak sahibi istediği sebebe dayanabilecektir.

Fikri haklara ilişkin manevi tazminat davalarında fikri ve sınai haklar hukuk mahkemesi görevlidir. Eğer dava açılan yerde bu mahkeme mevcut değilse, 3'ten az asliye hukuk mahkemesi olan yerlerde 1 numaralı asliye hukuk mahkemesi; 3 ve daha fazla asliye hukuk mahkemesi bulunan yerlerde 3 numaralı asliye hukuk mahkemesi görevli olacaktır.

KISALTMALAR

bkz.	: Bakınız
bs.	: Bası-Baskı
C.	: Cilt
dn.	: Dipnot
E.	: Esas Numarası
eBK	: 818 sayılı (mülga) Borçlar Kanunu
E.T	: Erişim tarihi
FSEK	: 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu
HD	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HSK	: Hakimler ve Savcılar Kurulu
md.	: Madde
K.	: Karar Numarası
R.G	: Resmi Gazete
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SMK	: 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu
T.	: Tarih
TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TMK	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu

KAYNAKÇA

Antalya, O. Gökhan, “Manevi Zararın Belirlenmesi ve Manevi Tazminatın Hesaplanması-Türk Hukukuna Manevi Zararın İki Aşamalı Olarak Belirlenmesine Bir Model Önerisi-“, Cevdet Yavuz’a Armağan, s. 221-250.

Akbıyık, Azra Arkan, Gerçek Olmayan Vekaletsiz İş Görme, İstanbul, Alfa Basım Yayım, 1999.

Akın, Levent, “Fikri Haklara Yönelik Tecavüzlere Karşı Hukuk Davaları”, Prof. Dr. Turhan Esener’e Armağan, Ankara, İş ve Sosyal Güvenli Hukuku Türk Milli Komitesi, 2000, s. 105-146.

Akkanat Halil, Ölümün Özel Hukuk İlişkilerine Etkisi, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2004.

Arslanlı, Halil, Fikrî Hukuk Dersleri II, Fikir ve Sanat Eserleri, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1954.

Ateş, Mustafa, Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Kapsamı ve Sınırlandırılması, İstanbul, Seçkin Yayıncılık, 2003.

Ayiter, Nuşin, Hukukta Fikir ve San'at Ürünleri, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1972.

Baş Süzel, Ece Gerçek Olmayan Vekaletsiz İş Görme ve Menfaat Devri Yaptırımı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2015.

Bellican, Cüneyt, Fikri Hukukta Manevi Haklar ve Manevi Hakların Korunması, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.

Beşiroğlu, Akın, Düşünce Ürünleri Üzerinde Haklar, 3.bs., İstanbul, Beta Basım, 2004 .

Durgut, Ramazan, "Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Kapsamında Tazminat Davaları", Prof. Dr. Hüseyin Ülgen'e Armağan, C. 1, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2007, s. 1075-1093.

Erel, Şafak N., Türk Fikir ve Sanat Hukuku, 5. bs., Ankara, İmaj Yayıncılık, 1998.

Eren, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 18.bs., Ankara, Yetkin Yayıncılık, 2015.

Erlüle, Fulya, Türk Borçlar Kanununa Göre Bedensel Bütünlüğün İhlalinde Manevi Tazminat, 2. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınları, 2015.

Genç Arıdemir, Arzu, Eser Sahibinin Çoğaltma ve Yayma Hakları, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2003, (Çoğaltma ve Yayma).

Genç Arıdemir, Arzu, Sözleşmeye Aykırılıktan Doğan Manevi Tazminat, , 1.bs., İstanbul, On iki Levha Yayıncılık, 2008 (Sözleşmeye Aykırılık).

Güneş, İlhami, Uygulamada Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2008.

Hirsch, Ernst E., Hukuki Bakımdan Fikri Say, İkinci Cilt, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1943.

Keskin, A. Dilşad, Objektif Manevi Zarar Teorisi Açısından Manevi Tazminat, Ankara, Yetkin Yayınları, 2016.

Kılıçoğlu, Ahmet, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 21.bs., Ankara, Turhan Kitabevi, 2017.

Kılıçoğlu, Ahmet, "Fikri Hakların İhlalinde Açılacak Hukuk Davaları", Hirsch'ten Günümüze Fikri Haklar-Tebliğler, Ankara, Fikri ve Sınai Haklar Araştırma ve Uygulama Merkezi, 24 Mayıs 2004, s. 45-48.

Kılıçoğlu, Ahmet, “Manevi Tazminatın Hukuksal Niteliği”, Ankara Barosu Dergisi, 1984, S.1, s. 15-21.

Küçükali, Canan, Fikri Hakların İhlalinden Kaynaklanan Tazminat Davası, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2017.

Oğuzman, Kemal/ Öz, Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. 2, 12. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2016.

Öztañ, Fırat, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, Ankara, Turhan Kitabevi, 2008.

Pekcanitez, Hakan/ Atalay, Oğuz/ Özkes, Muhammed, Medeni Usul Hukuku: Ders Kitabı, 5. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2017.

Suluk, Cahit/ Karasu, Rauf/ Nal, Temel, Fikri Mülkiyet Hukuku, 1. bs., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2017.

Suluk, Cahit/ Orhan, Ali, Uygulamalı Fikri Mülkiyet Hukuku C. II: Fikir ve Sanat Eserleri, İstanbul, Arıkan, 2005.

Şahin, Ayşenur, Fikri Hukukta Eser Sahibinin Mali Haklarının Korunması, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2010.

Tandoğan, Haluk, Türk Mes’uliyet Hukuku (Akit ve Akdi Mes’uliyet), İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2010.

Tekinalp, Ünal, Fikri Mülkiyet Hukuku, 5. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2012.

von Tuhr, Andreas, Borçlar Hukukunun Umumi Kısmı, Çev.: Cevat Edege, 1. bs., Ankara, Yargıtay Yayınları, 1983.

Yasaman, Hamdi, “Fikri Haklarda Tazminat ile İlgili Bazı Sorunlar”, Prof. Dr. Ömer Teoman’a 55. Yaş Günü Armağanı, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2002, s. 805-819.

Yarsuvat, Duygun, Türk Hukukunda Eser Sahibi ve Hakları, İstanbul, Güryay Matbaacılık, 1984.

Yavuz, Levent/ Alica, Türkay/ Merdivan, Fethi, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Yorumu, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2014, C. 2.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR;

www.kazanci.com.tr

www.lexpera.com

http://www.telifhaklari.gov.tr/resources/uploads/2012/03/18/2012_03_18_349175.pdf

www.dergipark.gov.tr